

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΣΤΙΣ Ε΄ ΚΑΙ ΣΤ΄ ΤΑΞΕΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΑΘΗΝΑ 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α΄ Μέρος	4
Α. ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	4
Β. ΣΚΟΠΟΘΕΣΙΑ	5
Γενικοί σκοποί	5
Ειδικοί σκοποί για τη Γεωγραφία Ε΄ Δημοτικού	5
Ειδικοί σκοποί για τη Γεωγραφία ΣΤ΄ Δημοτικού	6
Προσδοκώμενα αποτελέσματα στο τέλος του Δημοτικού	6
Γ. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ – ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ	7
Δ. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗ – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΜΑΘΗΣΗΣ.....	8
Ε. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ.....	9
Β΄ Μέρος.....	11
Αναλυτική Απεικόνιση του Προγράμματος Σπουδών.....	11

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΣΤΙΣ Ε' ΚΑΙ ΣΤ' ΤΑΞΕΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Α' Μέρος

Α. ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Στις τέσσερις πρώτες τάξεις του Δημοτικού πλήθος στοιχείων Γεωγραφίας είναι ενταγμένα στο μάθημα της Μελέτης του Περιβάλλοντος, και στην Ε' και ΣΤ' Δημοτικού η Γεωγραφία διδάσκεται ως αυτόνομο μάθημα. Το περιεχόμενο της Γεωγραφίας Ε' και ΣΤ' Δημοτικού που αναπτύσσεται στο παρόν Πρόγραμμα Σπουδών περιλαμβάνει τα εξής:

α) μια ποικιλία επιπέδων ανάλυσης των εννοιών και των διαδικασιών που εξετάζονται από την πολύ οικεία, τοπική και περιφερειακή, έως την εθνική, ευρωπαϊκή και παγκόσμια κλίμακα. Αυτό σημαίνει ότι η μελέτη των εννοιών του χώρου και των φαινομένων που συμβαίνουν σε αυτόν ξεκινά από την πολύ μικρή χωρική κλίμακα (προσωπική) και εκτείνεται μέχρι τις μεγάλες και πολύ μεγάλες χωρικές κλίμακες (εθνικές και παγκόσμιες).

β) μια σειρά από έρευνες, εστιάζοντας σε συγκεκριμένους τόπους, γεωγραφικές οντότητες, όπως πόλη, δάσος, νησί κ.ά., θέματα και ζητήματα/προβλήματα (π.χ. ερημοποίηση, μετανάστευση, άνιση ανάπτυξη κ.ά.).

γ) τις θέσεις των τόπων και των περιβαλλόντων στον χώρο και τον χρόνο, δηλαδή τη γνώση του πού βρίσκονται οι τόποι και τα τοπία, και πώς δημιουργήθηκαν τα διαφορετικά περιβάλλοντα, δημιουργώντας έτσι ένα συνεκτικό πλαίσιο γεωγραφικής γνώσης.

δ) τη διαπραγμάτευση βασικών θεμάτων για την Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένων των αλλαγών στη φυσική γεωγραφία και στην ανθρωπογεωγραφία της, σύγχρονα ζητήματα που την αφορούν και την επηρεάζουν, καθώς και τη θέση της στον κόσμο σήμερα. Περιλαμβάνει δηλαδή τοπικές και εθνικές προοπτικές, τις γεωγραφικές πτυχές που στηρίζουν την ταυτότητα ενός νέου ανθρώπου, αλλά και του παγκόσμιου πολίτη.

ε) διαφορετικά μέρη του κόσμου σε ευρύτερες ρυθμίσεις και πλαίσια, συμπεριλαμβανομένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και περιφερειών ή χωρών με διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης. Περιλαμβάνει δηλαδή, εκτός των θέσεων και των βασικών γεωλογικών-γεωγραφικών τους στοιχείων, και το πώς οι τόποι αυτοί συνδέονται μεταξύ τους, αλλά και με άλλους τόπους μέσα από μια σειρά από διαφορετικά περιβάλλοντα.

στ) θέματα φυσικής γεωγραφίας, φυσικών και γεωλογικών διαδικασιών και φυσικά τοπία, όπως για παράδειγμα τη μελέτη του καιρού και του κλίματος, χαρακτηριστικών γεωμορφών στην επιφάνεια της Γης, των διαδικασιών που τις δημιουργήσαν κ.ά.

ζ) ανθρωπογεωγραφία, δηλαδή θέματα που αναφέρονται σε δομημένα και διακριτά περιβάλλοντα και ανθρώπινες διαδικασίες, όπως για παράδειγμα οι αλλαγές στις πόλεις, οι μετακινήσεις, η αειφόρος ανάπτυξη κ.ά.

η) αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ανθρώπων και του περιβάλλοντός τους, συμπεριλαμβανομένων και των συνεπειών τους (π.χ. η κατανάλωση ενέργειας έχει μια παγκόσμια επίδραση τόσο στα φυσικά συστήματα όσο και στο κλίμα), τρόπους διαχείρισης μελλοντικών αλλαγών και επιδράσεων (αειφόρος ανάπτυξη) σε διαφορετικές κλίμακες, καθώς και θέματα φυσικών κινδύνων-καταστροφών και προστασίας.

θ) κατάλληλες αναπαραστάσεις, οπτικοποιήσεις των γεωγραφικών φαινομένων με χωρικά χαρακτηριστικά, που επιτρέπουν τον εντοπισμό, την ανάλυση και τη συσχέτιση τοπικών και παγκόσμιων ζητημάτων.

Β. ΣΚΟΠΟΘΕΣΙΑ

Γενικοί σκοποί

Οι γενικοί σκοποί της διδασκαλίας του μαθήματος της Γεωγραφίας στην Ε΄ και τη ΣΤ΄ τάξη του Δημοτικού είναι οι μαθητές/-τριες:

- Να αναγνωρίζουν τους χάρτες ως εργαλεία μελέτης του χώρου, να μπορούν να αντλούν πληροφορίες από αυτούς και να τους χρησιμοποιούν αποτελεσματικά στην καθημερινή τους ζωή.
- Να δημιουργούν τους δικούς τους χάρτες και άλλες συμβολικές αναπαραστάσεις χρησιμοποιώντας κατάλληλα σύμβολα και υλικά.
- Να προσδιορίζουν τα βασικά γεωγραφικά στοιχεία της Ελλάδας, της Ευρώπης και του κόσμου και να αναγνωρίζουν την ποικιλία τους.
- Να αναπτύξουν ικανότητες που να τους επιτρέπουν να παρατηρούν, να περιγράφουν και να ερμηνεύουν μορφές και φαινόμενα στην επιφάνεια της Γης (σε εθνική και παγκόσμια κλίμακα) που αφορούν σχέσεις και αλληλεπιδράσεις του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.
- Να συσχετίζουν μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα τις αλληλεπιδράσεις του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος μέσα στο οποίο αναπτύσσονται οι δραστηριότητες των ανθρώπων.
- Να αναπτύξουν στάσεις και να υιοθετήσουν συμπεριφορές που θα συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος και στην προοπτική της αειφόρου ανάπτυξης.
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της συλλογικής δράσης σε τοπική, εθνική και παγκόσμια κλίμακα για την επίλυση προβλημάτων.
- Να αναπτύξουν ικανότητες λήψης αποφάσεων, επίλυσης προβλημάτων, εκπόνησης σχεδίων εργασίας ή μικρών γεωγραφικών ερευνών και παρουσίασης των αποτελεσμάτων τους.
- Να καλλιεργήσουν τη χωρική σκέψη, ώστε να περιγράφουν κατευθύνσεις, θέσεις τόπων και να εκτιμούν το μέγεθος των αποστάσεων.
- Να αποκτήσουν δεξιότητες μεταφοράς της γνώσης των γεωγραφικών εννοιών στην καθημερινότητά τους.

Ειδικοί σκοποί για τη Γεωγραφία Ε΄ Δημοτικού

Οι μαθητές/-τριες επιδιώκεται να αποκτήσουν μια σφαιρική εικόνα του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της Ελλάδας, να γνωρίζουν την ποικιλομορφία των δομών του και να διακρίνουν την κατανομή, τις σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους. Να διακρίνουν τις εξελικτικές διαδικασίες που χαρακτηρίζουν το φυσικό περιβάλλον της Ελλάδας, καθώς και τις αλλαγές που συμβαίνουν σε αυτό. Να μπορούν να χρησιμοποιούν και να επεξεργάζονται διάφορα είδη χαρτών της Ελλάδας αντλώντας πληροφορίες από πηγές (ψηφιακές και έντυπες) για την ταυτότητά τους, παρατηρώντας, περιγράφοντας και ερμηνεύοντας γεωγραφικά δεδομένα, χωρικές κατανομές, όσο το επιτρέπει η ηλικία τους, και να υλοποιούν σχέδια εργασίας μαθαίνοντας να συνεργάζονται ομαδικά για την επίτευξη κοινών στόχων. Να αναπτύξουν χωρική σκέψη, ώστε να μπορούν να απεικονίζουν και να ερμηνεύουν θέσεις, αποστάσεις, κατευθύνσεις, σχέσεις, αλλαγές και μετακινήσεις στον χώρο. Να γνωρίσουν το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της Κύπρου

συζητώντας για το κυπριακό ζήτημα. Να αναπτύξουν δεξιότητες διαχείρισης κινδύνων γνωρίζοντας φυσικές καταστροφές, καθώς και προστασίας του περιβάλλοντος στην προοπτική της αειφόρου ανάπτυξης.

Ειδικοί σκοποί για τη Γεωγραφία ΣΤ' Δημοτικού

Οι μαθητές/-τριες επιδιώκεται να αποκτήσουν μια συνολική εικόνα κατανομής των βασικών στοιχείων του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της επιφάνειας της Γης σε παγκόσμια κλίμακα, να γνωρίζουν την ηλικία της Γης, τα χαρακτηριστικά της ως πλανήτη του ηλιακού συστήματος, τις κινήσεις και την εσωτερική δομή της. Να διερευνούν γεωγραφικά ζητήματα, παγκόσμια προβλήματα και να προσδιορίζουν τις επιδράσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στο φυσικό περιβάλλον, αναπτύσσοντας θετικές στάσεις και συμπεριφορές που συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος και στην προοπτική της αειφόρου ανάπτυξης. Να μπορούν να παρουσιάζουν σχέδια εργασίας χρησιμοποιώντας ποικίλα μέσα, τεχνικές και εργαλεία αναπαράστασης αποκτώντας δεξιότητες συνεργασίας και επικοινωνίας στην ομάδα. Να αναπτύξουν γεωχωρική σκέψη και συλλογισμούς διακρίνοντας τον τρισδιάστατο χώρο σε σχηματικό, περιβαλλοντικό, γεωγραφικό χώρο και χώρο θέασης. Να αναγνωρίζουν τις νοητές γραμμές (άξονες, παράλληλοι, μεσημβρινοί) της Γης και να κατανοούν τις κινήσεις της Γης.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα στο τέλος του Δημοτικού

Οι μαθητές/-τριες θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να αντλούν πληροφορίες από έγκυρες πηγές για να περιγράψουν το ηλιακό μας σύστημα, να αναφέρουν τους πλανήτες του και να περιγράψουν τη δομή του εσωτερικού της Γης.
- Να αντλούν πληροφορίες από διάφορα είδη χαρτών για να περιγράψουν τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά ενός φυσικού τοπίου της Ελλάδας και του κόσμου συνολικά και κατά ήπειρο, καθώς και να αποκτήσουν αντίληψη των αμφίδρομων σχέσεων ανθρώπου και χώρου με τη μελέτη των φυσιογραφικών περιοχών.
- Να περιγράψουν τη φυσιογνωμία των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών της Ελλάδας και των ηπείρων, να κάνουν συγκρίσεις και να βρίσκουν τις μεταξύ τους σχέσεις.
- Να διακρίνουν τις έννοιες καιρός και κλίμα και να αναγνωρίζουν τους παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται η κλιματική αλλαγή και καθορίζουν την δημιουργία της κλιματικής κρίσης.
- Να διαβάζουν κλιματικούς χάρτες και να περιγράφουν τις καιρικές συνθήκες μιας περιοχής της Ελλάδας και του κόσμου.
- Να χρησιμοποιούν διάφορες πηγές (χάρτες, πίνακες, γραφήματα, σχεδιαγράμματα) για να περιγράψουν κατανομές και σχέσεις των φυσικών και ανθρωπογενών χαρακτηριστικών της Ελλάδας και των ηπείρων.
- Να αναφέρουν παραδείγματα για να εξηγήσουν τις αλληλεξαρτήσεις φυσικού περιβάλλοντος και ανθρώπινης δραστηριότητας σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.
- Να χρησιμοποιούν κατάλληλο λεξιλόγιο για να περιγράψουν ένα φυσικό τοπίο.
- Να συλλέγουν και να οργανώνουν πληροφορίες για να παρουσιάσουν τις εργασίες τους προφορικά, γραπτά ή δημιουργώντας κολάζ ή αφίσες.
- Να συμμετέχουν υπεύθυνα και να συνεργάζονται προκειμένου να παρουσιάσουν τις εργασίες τους.

- Να αναπτύξουν δεξιότητες χρήσης των ΤΠΕ για να αναζητήσουν, να συλλέξουν και να οργανώσουν δεδομένα που σχετίζονται με τις εργασίες τους.
- Να αναφέρουν ανθρώπινες δραστηριότητες που μεταβάλλουν τον πλανήτη μας και να αξιολογούν συμπεριφορές που συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος και στην προοπτική της αειφόρου ανάπτυξης.
- Να αποδέχονται και να σέβονται τον πολιτισμό, τον τρόπο ζωής και τις αξίες άλλων λαών.

Γ. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ – ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ

Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ Η Ελλάδα και ο κόσμος	ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ Ο Πλανήτης μας
Α' Θεματικό Πεδίο: ΧΑΡΤΕΣ <ol style="list-style-type: none"> 1. Ο χάρτης – Τα είδη των χαρτών. 2. Η ταυτότητα του χάρτη. 3. Ο προσανατολισμός. 4. Εισαγωγή σε διαδικτυακές υπηρεσίες χαρτογράφησης. 	Α' Θεματικό Πεδίο: Η ΓΗ ΩΣ ΟΥΡΑΝΙΟ ΣΩΜΑ <ol style="list-style-type: none"> 1. Η Γη πλανήτη του ηλιακού μας συστήματος – Ηλικία και δομή της Γης. 2. Ο άξονας και οι πόλοι, ο ισημερινός, οι παράλληλοι κύκλοι και οι μεσημβρινοί της Γης. 3. Κινήσεις της Γης και αποτελέσματα.
Β' Θεματικό Πεδίο: ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ – ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ <ol style="list-style-type: none"> 1. Η θέση της Ελλάδας (στον κόσμο, στην Ευρώπη, στη Μεσόγειο, στα Βαλκάνια). 2. Ο οριζόντιος διαμελισμός της Ελλάδας (πελάγη, χερσόνησοι, κόλποι, νησιά, ακρωτήρια, πορθμοί, ισθμοί). 3. Ο κατακόρυφος διαμελισμός της Ελλάδας (βουνά, πεδιάδες, ποτάμια, λίμνες). 4. Καιρός – Κλίμα. 5. Το κλίμα της Ελλάδας και ανθρώπινες δραστηριότητες. 6. Χλωρίδα-πανίδα και χαρακτηριστικά οικοσυστήματα στην Ελλάδα. 	Β' Θεματικό Πεδίο: ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ – ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΗ ΓΗ <ol style="list-style-type: none"> 1. Ατμόσφαιρα της Γης. Κατανομή ξηράς (ήπειροι) και θάλασσας (ωκεανοί). 2. Οι μεγάλες οροσειρές και οι πεδιάδες της Γης. Η ζωή στις μεγάλες πεδιάδες. 3. Τα μεγαλύτερα ποτάμια και οι λίμνες της Γης. Η σημασία του γλυκού νερού στη ζωή των ανθρώπων. Κίνδυνοι από την κακή διαχείριση. 4. Κλιματικές ζώνες και κατανομή κλιματικών τύπων στην επιφάνεια της Γης. Ζώνες βλάστησης στην επιφάνεια της Γης.
Γ' Θεματικό Πεδίο: ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ <ol style="list-style-type: none"> 1. Ο πληθυσμός της Ελλάδας, γεωγραφική κατανομή και πυκνότητα πληθυσμού. 2. Διοικητική διαίρεση της Ελλάδας: Περιφέρειες – Περιφερειακές Ενότητες. 3. Γεωγραφικά Διαμερίσματα της Ελλάδας. Συσχετίσεις: θέση, ανάγλυφο, κλίμα, δραστηριότητες, παραγωγή, πληθυσμός, υποδομές. 4. Τοπική ανθρωπογεωγραφία. 5. Κύπρος: Το φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον. 6. Ο ελληνισμός της διασποράς. 	Γ' Θεματικό Πεδίο: ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΗΣ ΓΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΗΠΕΙΡΟΙ ΤΟΥ ΠΛΑΝΗΤΗ ΜΑΣ <ol style="list-style-type: none"> 1. Ο πληθυσμός της Γης (κατανομή και πολιτισμικά χαρακτηριστικά). 2. Μεγάλες πόλεις του πλανήτη. 3. Ευρώπη. 4. Ασία. 5. Αφρική. 6. Αμερική (Βόρεια Αμερική & Νότια Αμερική). 7. Ωκεανία & Ανταρκτική.
Δ' Θεματικό Πεδίο: ΦΥΣΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ – ΠΡΟΛΗΨΗ – ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ <ol style="list-style-type: none"> 1. Ηφαιστεια και σεισμοί στην Ελλάδα. 	Δ' Θεματικό Πεδίο: ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ <ol style="list-style-type: none"> 1. Κλιματική αλλαγή. 2. Οικολογικές καλλιέργειες. 3. Αειφόρος ανάπτυξη. 4. Μετακινήσεις πληθυσμών.

2. Άλλοι κίνδυνοι (γεωλογικοί, υδρολογικοί, κλιματικοί, πυρκαγιές) και προστασία.	
---	--

Δ. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗ – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Η πραγμάτωση των σκοπών του μαθήματος γενικά και των στόχων των επιμέρους εννοιών ειδικότερα, συντελείται μέσα από ένα σύνολο οργανωμένων ενεργειών και δραστηριοτήτων στον σχολικό χώρο, αλλά και έξω από αυτόν. Ο γενικός σκοπός των δραστηριοτήτων είναι η ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας, συνεργασίας και κριτικής σκέψης. Ανάλογα με το αντικείμενο του μαθήματος, μπορεί να είναι έρευνας, διερεύνησης, παρατήρησης, αφήγησης ιστοριών, δημιουργικής γραφής, εικαστικών δημιουργιών, παιχνιδιοποίησης και χρήσης ψηφιακών εργαλείων. Ο/Η εκπαιδευτικός καλείται επομένως, με βάση συγκεκριμένα κριτήρια, να επιλέξει, να οργανώσει και να στηρίξει ένα πλαίσιο δραστηριοτήτων μέσα από τις οποίες θα υλοποιηθούν οι διδακτικοί – μαθησιακοί στόχοι του μαθήματος.

Τα βασικότερα από τα κριτήρια αυτά είναι η φύση του διδακτικού αντικειμένου, οι διδακτικοί στόχοι, τα χαρακτηριστικά των μαθητών/-τριών, οι διαδικασίες αλληλεπίδρασης των παραπάνω παραγόντων, οι γενικές συνθήκες διδασκαλίας, οι μορφές και τα μέσα στήριξης της διδασκαλίας. Η επιλογή του περιεχομένου και κυρίως η δομή και η διάρθρωση του διδακτικού υλικού αντανακλούν σε γενικές γραμμές συγκεκριμένη φιλοσοφία, όσον αφορά τη μεθοδολογική προσέγγιση της διδασκαλίας και τη διαδικασία μάθησης. Σήμερα θεωρείται ότι μια εποικοδομητική διδασκαλία στηρίζεται:

- σε μαθητοκεντρικά παιδαγωγικά πρότυπα,
- στην εφαρμογή των αρχών της συνεργατικής μάθησης,
- στη χρησιμοποίηση κατεξοχήν της ενεργητικής διαδικασίας μάθησης (μέσω πρακτικών που προάγουν και αξιοποιούν την αυτενέργεια, την ανακάλυψη και την απάντηση γεωγραφικών ερωτήσεων μέσα από τη διερεύνηση),
- στην αξιοποίηση των βιωμάτων και των εμπειριών των μαθητών/-τριών,
- στην έκφραση, στη διατύπωση, στην επιχειρηματολογία και στην τεκμηρίωση των προσωπικών απόψεων και αντιλήψεων ή συμπερασμάτων,
- στην αξιοποίηση των ικανοτήτων των μαθητών/-τριών, σε σχέση με την ηλικία τους, για την πρόσληψη, οργάνωση, ανάλυση και ερμηνεία του γεωγραφικού χώρου,
- στη χρήση όσο το δυνατόν περισσότερων εποπτικών διδακτικών μέσων για την υποστήριξη του μαθήματος,
- στην αξιοποίηση του στοιχείου της παρατήρησης και της άντλησης στοιχείων από το άμεσο περιβάλλον,
- στην προσπάθεια διασύνδεσης της αποκτηθείσας γνώσης με γεγονότα και φαινόμενα της καθημερινής ζωής και πρακτικής,
- στη δυνατότητα μεταφοράς εφαρμογής της αποκτηθείσας γνώσης και πρακτικής σε άλλους γνωστικούς χώρους και στη χρήση της διαθεματικής προσέγγισης και των συνθετικών εργασιών για την άντληση πληροφοριών (και) από άλλους γνωστικούς χώρους.
- στη συμβολή της Τεχνολογίας της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών, η οποία κατέχει σημαντικό ρόλο και μπορεί να βοηθήσει τον διδάσκοντα να συμπληρώσει και να διευρύνει τα χρησιμοποιούμενα διδακτικά-εποπτικά μέσα, ιδιαίτερα τώρα που τα

διδασκτικά εγχειρίδια συνδέονται άμεσα μέσω του υβριδικού χαρακτήρα τους με τα ψηφιακά εργαλεία.

- στις αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας. Το ΠΣ δεν εφαρμόζεται με τον ίδιο τρόπο σε όλους τους/τις μαθητές/-τριες, αλλά η διδασκαλία τροποποιείται ως προς το περιεχόμενο, τη διαδικασία και τα προϊόντα, ώστε να ανταποκρίνεται στα διαφορετικά επίπεδα ετοιμότητας των μαθητών/-τριών, στους διαφορετικούς τρόπους που μαθαίνουν και στα διαφορετικά τους ενδιαφέροντα (Tomlinson, 2014).

Επίσης, συμπληρωματικά και σε όλες τις περιπτώσεις η διδακτική μεθοδολογία που έχει επιλεγεί πρέπει να χαρακτηρίζεται από δυνατότητα εφαρμογής σε όλες τις φάσεις της διδασκαλίας και να εμφανίζει ευελιξία όσον αφορά τη χρήση εναλλακτικών λύσεων.

Ε. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της διδακτικής πράξης: Στην εκπαίδευση η αξιολόγηση είναι ένας κύκλος συνεχούς βελτίωσης της διδασκαλίας και της μάθησης, που μπορεί να εξασφαλίσει ότι η μαθησιακή εμπειρία έχει πράγματι την ποιότητα που απαιτείται, ώστε να οδηγήσει σε υψηλότερα επίπεδα μάθησης.

Η αξιολόγηση δεν μπορεί να είναι μια αποπλαισιωμένη δραστηριότητα, που λειτουργεί ανεξάρτητα από τη μαθησιακή διαδικασία. Στο νέο ΠΣ, πέρα από την αρχική και την τελική αξιολόγηση, δίνεται έμφαση στην αξιοποίηση της διαμορφωτικής αξιολόγησης, ως μιας παιδαγωγικής λειτουργίας ενσωματωμένης δυναμικά στη διδακτική πράξη, η οποία αποβλέπει στον συνεχή έλεγχο της επίτευξης των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων (μετακίνηση από την αξιολόγηση της μάθησης στην αξιολόγηση για τη μάθηση). Υπηρετεί δηλαδή την ανάγκη της πληροφόρησης του/της εκπαιδευτικού για την αποτελεσματικότητα των επιλεγόμενων από αυτόν/-ήν παρεμβάσεων, επινοήσεων και ενεργειών κατά την εξέλιξη του εκπαιδευτικού έργου. Ως παιδαγωγικό μάλιστα εργαλείο συναρτάται με την αξιοποίηση των λαθών των μαθητών/-τριών που ανατροφοδοτεί τη διδακτική πορεία.

Έχοντας ως τελικό στόχο την αντικειμενική αποτίμηση της αποτελεσματικότητας του Προγράμματος Σπουδών, των μέσων για την εφαρμογή του και την επίδοση και απόδοση των εμπλεκόμενων στην εκπαιδευτική πράξη, γίνεται συνεχής και συστηματική αξιολόγηση, η οποία (Newby κ.ά., 2009):

- Βοηθά να αναγνωρίσουμε τμήματα του περιεχομένου που είναι συγκεχυμένα ή περιττά.
- Βοηθά να αναγνωρίσουμε σημεία του περιεχομένου που πρέπει να προηγηθούν σε επίπεδο αναθεώρησης, επειδή είναι σημαντικά ή παρουσιάζουν ιδιαίτερες δυσκολίες για τους/τις μαθητές/-τριες ή και επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την αποτελεσματικότητα της μάθησης.
- Προσφέρει μια συλλογιστική, στοιχεία και εξηγήσεις που τεκμηριώνουν την ανάγκη πραγματοποίησης συγκεκριμένων αλλαγών.

Η αξιολόγηση του ΠΣ, για να έχει ολοκληρωμένα και τεκμηριωμένα αποτελέσματα, παίρνει διαφορετικές κατευθύνσεις και γίνεται καθημερινά με πολλαπλούς τρόπους. Συμμετέχουν σε αυτήν εκπαιδευτικοί και μαθητές/-τριες και στηρίζεται σε τρεις βασικές αρχές για την επιλογή και τη χρήση των καταλληλότερων τεχνικών αξιολόγησης:

α) Η συνεχής βελτίωση προϋποθέτει συνεχή πληροφόρηση, αφού σκοπός της αξιολόγησης είναι η βελτίωση της μάθησης που επιτυγχάνεται μέσα από συνεχή αυτοεξέλιξη και αυτοβελτίωση όλων των συμμετεχόντων. Αντιμετωπίζονται δηλαδή η διδασκαλία και η μάθηση των μαθητών/-τριών ως συνεχώς εξελισσόμενες διαδικασίες. Οι βελτιώσεις

εξειδικεύονται και γίνονται όλο και πιο μικρές, αλλά αυτές οι μικρές βελτιώσεις δεν είναι λιγότερο σημαντικές από τις μεγάλες (Stiggins, 2005).

β) Ενθάρρυνση και εκμάθηση στους/στις μαθητές/-τριες για τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να αξιολογούν και να αυτοαξιολογούνται. Ασφαλώς, οι εκπαιδευτικοί είναι υπεύθυνοι για την αξιολόγηση (παρατηρούν συστηματικά, καταγράφουν, αναλύουν και αναστοχάζονται τις εκπαιδευτικές πρακτικές τους και τις κατακτήσεις των μαθητών/-τριών τους). Παρ' όλα αυτά, σε όλο τον κύκλο της αξιολόγησης οι μαθητές/-τριες συχνά μπορούν να αξιολογούν την πρόδοό τους και τη διδασκαλία που εφαρμόστηκε προκειμένου να τους/τις βοηθήσει να «μάθουν». Έτσι, κερδίζεται πολύτιμος χρόνος και αξιοποιούνται οι ιδιαιτερότητες του κάθε μαθητή και της κάθε μαθήτριας.

γ) Οι πληροφορίες αποκτούν μεγαλύτερο βάρος όταν διασταυρώνονται από διαφορετικές πηγές και τεχνικές. Η διαδικασία ονομάζεται τριγωνποίηση (Morrison κ.ά., 2004). Σε κάθε περίπτωση χρησιμοποιούνται περισσότερα του ενός μέσα αξιολόγησης, αφού και οι εργασίες των μαθητών/-τριών ποικίλλουν σε κάθε διδακτικό αντικείμενο.

Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του Προγράμματος Σπουδών είναι αξιόπιστα όταν προέρχονται από όλους/-ες τους/τις συμμετέχοντες/-ουσες, έχουν χρησιμοποιηθεί περισσότερα μέσα και τεχνικές για τη συγκέντρωση των δεδομένων της και έχουν αξιοποιηθεί με πολλαπλές μεθόδους έρευνας και ανάλυσης των αποτελεσμάτων.

Συμπερασματικά, εφόσον η αξιολόγηση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος κάθε εκπαιδευτικής διαδικασίας και ανατροφοδοτεί τον/την εκπαιδευτικό στην προσπάθεια επίτευξης των διδακτικών στόχων, πρέπει να χρησιμοποιείται τόσο για την αξιολόγηση του Προγράμματος Σπουδών όσο και για την αποτελεσματικότητα των προτεινόμενων στρατηγικών διδασκαλίας. Η αξιολόγηση που πραγματοποιείται από τους/τις εκπαιδευτικούς μπορεί να είναι τόσο διαμορφωτική όσο και τελική. Εργαλεία αξιολόγησης μπορεί να είναι:

- κλείδες επιτευγμάτων με κλειστές ερωτήσεις, στις οποίες οι εκπαιδευτικοί αναγράφουν το ποσοστό των μαθητών/-τριών που κατέκτησαν κάθε στόχο,
- ανοιχτά ερωτηματολόγια, στα οποία οι εκπαιδευτικοί περιγράφουν τα πλεονεκτήματα, τα μειονεκτήματα, τις δυσκολίες του προτεινόμενου Προγράμματος Σπουδών και κάνουν προτάσεις για την αντιμετώπισή τους,
- δειγματοληπτικές συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς,
- καταγεγραμμένες παρατηρήσεις κατά τη διάρκεια ορισμένων προτεινόμενων δραστηριοτήτων.

Η αξιολόγηση περιλαμβάνει όχι μόνο τον γνωστικό τομέα, αλλά και όλες τις άλλες (ψυχοκινητικές, συναισθηματικές) ικανότητες (επάρκειες) του/της μαθητή/-τριας, καθώς η γνώση προσεγγίζεται ως ολότητα. Βασικές αρχές της αξιολόγησης αποτελούν:

- η χρησιμότητα της γνώσης στο πλαίσιο της καθημερινής ζωής,
- η σχέση της γνώσης με τα ενδιαφέροντα και τις ανησυχίες των μαθητών/-τριών,
- η απόκτηση της γνώσης σε ομαδοσυνεργατικό πλαίσιο,
- η σύνδεση της γνώσης με τις ΤΠΕ,
- η οργανική σύνδεση του σχολείου με την κοινότητα,
- η διαφοροποιημένη διδασκαλία.

Β΄ Μέρος

Αναλυτική Απεικόνιση του Προγράμματος Σπουδών

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ – Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ			
Θεματικά Πεδία	Θεματικές Ενότητες	Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:	Οι μαθητές/-τριες μπορούν:
Α. Χάρτες	1. Ο χάρτης – Τα είδη των χαρτών.	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν ότι οι χάρτες είναι μέσα συμβολικής αναπαράστασης της πραγματικότητας, αλλά και «εργαλεία» μελέτης του χώρου. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να χρησιμοποιήσουν τους χάρτες της Ελλάδας του βιβλίου τους και να συζητήσουν ποιες πληροφορίες αντλούν από τον καθένα.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να αντλούν πληροφορίες από διάφορα είδη χαρτών χρησιμοποιώντας το υπόμνημά τους. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναζητήσουν πολυχάρτες της Ελλάδας στον παγκόσμιο ιστό (να χρησιμοποιήσουν τους υπερσυνδέσμους/κώδικες QR του βιβλίου τους) και να συζητήσουν για τις πολλαπλές χρήσεις τους.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν διάφορα είδη χαρτών και να συσχετίζουν κάθε χάρτη με τις πληροφορίες που παρέχει. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να κατηγοριοποιήσουν χάρτες (π.χ. γεωμορφολογικούς, γεωλογικούς, πολιτικούς, οδικούς, παραγωγικούς, ιστορικούς, τουριστικούς κτλ.) και να καταγράψουν σε πίνακα τα διαφορετικά είδη τους και τις πληροφορίες που αντλούν από τον καθένα.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να συγκρίνουν χάρτες διαφορετικής κλίμακας της ίδιας περιοχής ή διαφορετικών περιοχών και να προσδιορίζουν ομοιότητες και διαφορές. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να ταξινομήσουν χάρτες διαφορετικής κλίμακας ίδιων ή διαφορετικών γεωγραφικών διαμερισμάτων της Ελλάδας και να καταγράψουν τις παρατηρήσεις τους.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν τη σημασία των χαρτών στη ζωή μας. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρατηρήσουν φωτογραφίες παλαιών και σύγχρονων χαρτών μέσα από τη συλλογή φωτογραφιών ή λογισμικού και να συζητήσουν για την αναγκαιότητα ύπαρξης χαρτών στη ζωή μας.
	2. Η ταυτότητα του χάρτη (τίτλος, υπόμνημα, ποιοτική προσέγγιση	<ul style="list-style-type: none"> • Να συγκρίνουν χάρτες διαφορετικής κλίμακας της ίδιας περιοχής ή 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρατηρήσουν δύο χάρτες της ίδιας περιοχής με διαφορετική κλίμακα, να αναφέρουν τις πληροφορίες

Α. Χάρτες	της κλίμακας).	διαφορετικών περιοχών και να προσδιορίζουν ομοιότητες και διαφορές.	που αντλούν και να επισημάνουν ομοιότητες και διαφορές.
		• Να σειριοθετούν χάρτες διαφορετικής κλίμακας.	• Να ιεραρχήσουν χάρτες σύμφωνα με την κλίμακα (παγκόσμιος, Ευρώπης, Βαλκανίων, Ελλάδας, πόλης: Να τους βάλουν σε σειρά από τη μικρότερη στη μεγαλύτερη κλίμακα).
		• Να περιγράψουν τα σύμβολα που παρατηρούν στον χάρτη.	• Να εξασκηθούν με τα σύμβολα του χάρτη μέσα από διαδραστικές ασκήσεις.
		• Να εντοπίζουν το σημείο του υπομνήματος στους χάρτες.	• Να διαβάσουν το υπόμνημα ενός χάρτη και να ερμηνεύσουν τα σύμβολά του.
		• Να αναγνωρίζουν τη σημασία της ταυτότητας του χάρτη.	• Να επεξεργαστούν χάρτες με ελλιπή στοιχεία και να προβληματιστούν για τη χρησιμότητά τους. Να συμπληρώσουν τους χάρτες με τα στοιχεία της ταυτότητάς τους που λείπουν, έτσι ώστε να μπορούν να είναι χρήσιμοι.
		• Να διακρίνουν τους θεματικούς χάρτες ανάλογα με την ταυτότητά τους και να επιλέγουν τους κατάλληλους για κάθε περίπτωση.	• Να εργαστούν σε ομάδες και σε «λευκό» χάρτη μιας περιοχής να φτιάξουν τον δικό τους θεματικό χάρτη με τα απαραίτητα στοιχεία της ταυτότητάς του.
		• Να οργανώνουν τοποθεσίες για επισκέψεις επιλέγοντας τον κατάλληλο χάρτη.	• Να επιλέξουν τον κατάλληλο χάρτη για μια εκδρομή που σχεδιάζουν στο σχολείο τους.
	3. Ο προσανατολισμός.	• Να προσανατολίζονται στον χώρο με τη βοήθεια του χάρτη και της πυξίδας και να εκτιμούν τη σημασία του προσανατολισμού στην καθημερινή τους ζωή.	• Να προσδιορίσουν τη θέση τους στον χώρο που βρίσκονται χρησιμοποιώντας τα σημεία του ορίζοντα.
		• Να αναγνωρίζουν τα σημεία του ορίζοντα στον χάρτη.	• Να εντοπίσουν στον χάρτη τα σημεία του ορίζοντα και να διαπιστώσουν ότι το πάνω μέρος ενός χάρτη δείχνει τον βορρά (σύμφωνα με το

Α. Χάρτες			σημάδι του προσανατολισμού του χάρτη).
		• Να αναζητούν θέσεις τόπων σε προσανατολισμένο χάρτη.	• Να περιγράψουν τη σχετική θέση ενός τόπου ή διαφόρων πόλεων ως προς άλλα σημεία του χώρου ή ως προς τον τόπο τους ή τα σύνορα πάνω στον προσανατολισμένο χάρτη.
		• Να εντοπίζουν τη θέση του σχολείου ως προς τον τόπο που κατοικούν.	• Να πάρουν το σχέδιο του σχολείου προσανατολισμένο, μία πυξίδα και με οδηγίες να αναζητήσουν τον «κρυμμένο θησαυρό στην αυλή».
		4. Εισαγωγή σε διαδικτυακές υπηρεσίες χαρτογράφησης.	• Να συντάξουν μία πρόσκληση γενεθλίων, στην οποία θα περιέχονται το σχέδιο πόλης και οδηγίες για να βρουν το σπίτι οι καλεσμένοι, αξιοποιώντας εφαρμογές τεχνολογίας, όπως Google Maps, GPS, GIS.
Β. Φυσικό περιβάλλον και σχέσεις ανθρώπου – φυσικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα	1. Η θέση της Ελλάδας (στον κόσμο, στην Ευρώπη, στη Μεσόγειο, στα Βαλκάνια).	• Να χρησιμοποιούν τις νέες τεχνολογίες για αναζήτηση, επεξεργασία και απεικόνιση πληροφοριών χώρου.	• Να αξιοποιήσουν ψηφιακά εργαλεία διαδικτυακής χαρτογράφησης για να εντοπίσουν διευθύνσεις, να επιλέξουν διαδρομές και τρόπους μετακίνησης, να βρουν σημεία ενδιαφέροντος, όπως τοπωνύμια, αξιοθέατα, να υπολογίσουν εκτάσεις γεωγραφικής περιοχής από σημείο εκκίνησης και προκαθορισμένο χρόνο.
		• Να πλοηγούνται σε γεωγραφικούς τόπους μέσω τρισδιάστατων απεικονίσεων.	• Να εξασκηθούν στον προσανατολισμό με βάση τα σημεία του ορίζοντα μέσω διαδραστικών ασκήσεων.
		• Να διακρίνουν τα σημεία του ορίζοντα.	• Να εξασκηθούν στον προσανατολισμό με βάση τα σημεία του ορίζοντα μέσω διαδραστικών ασκήσεων.
		• Να εντοπίζουν την Ελλάδα σε χάρτες διαφορετικής κλίμακας.	• Να περιηγηθούν τον παγκόσμιο ιστό μέσω του Google Earth (ή ΓΣΠ) και να εστιάσουν στην Ελλάδα.
		• Να προσδιορίζουν τα σύνορα της Ελλάδας.	• Να εντοπίσουν σε χάρτες των Βαλκανίων, της Μεσογείου, της Ευρώπης ή παγκόσμιους τη θέση της Ελλάδας και να την περιγράψουν.
		• Να περιγράφουν τη γεωγραφική θέση της Ελλάδας και να αξιολογούν τη σημασία της.	• Να ονομάσουν και να δείξουν τις χώρες με τις οποίες συνορεύει η Ελλάδα.
		• Να αναγνωρίζουν τη σημασία της	• Να συζητήσουν τα πλεονεκτήματα της

Β. Φυσικό περιβάλλον και σχέσεις ανθρώπου – φυσικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα		γεωγραφικής θέσης της Ελλάδας.	γεωγραφικής θέσης της Ελλάδας σε σχέση με άλλες χώρες.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να αναλύουν τους τρόπους χρήσης των χαρτών της Ελλάδας, καθώς και τη σημασία του τοπίου σε σχέση με άλλα κράτη. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρατηρήσουν, να περιγράψουν, να ερμηνεύσουν με τη χρήση χαρτών τις συσχετίσεις και τις αλληλεπιδράσεις του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της Ελλάδας και να τις συγκρίνουν με τον υπόλοιπο κόσμο.
	2. Ο οριζόντιος διαμελισμός της Ελλάδας (πελάγη, χερσόνησοι, κόλποι, νησιά, ακρωτήρια, πορθμοί, ισθμοί).	<ul style="list-style-type: none"> • Να περιγράψουν τον οριζόντιο διαμελισμό της Ελλάδας με τη βοήθεια χαρτών. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρατηρήσουν και να δείξουν την ακτογραμμή της Ελλάδας στον χάρτη (έντυπο και ηλεκτρονικό) και στον παγκόσμιο ιστό μέσω του Google Earth (ή ΓΣΠ) (υβριδικό βιβλίο).
		<ul style="list-style-type: none"> • Να ονομάζουν τα μεγάλα ελληνικά πελάγη και τα κυριότερα ακτογραφικά στοιχεία και να τα εντοπίζουν στον χάρτη. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναζητήσουν και να δείξουν πελάγη, χερσονήσους, κόλπους, ακρωτήρια, πορθμούς και τον Ισθμό της Κορίνθου.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίζουν στον χάρτη τα μεγαλύτερα νησιά και τα νησιωτικά συμπλέγματα με τα μεγαλύτερα νησιά τους. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναζητήσουν και να δείξουν τα μεγάλα νησιά και τα νησιωτικά συμπλέγματα. Να εντάξουν τα νησιά στα νησιωτικά συμπλέγματα που ανήκουν.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να γνωρίζουν την επίδραση της θάλασσας στη ζωή των Ελλήνων. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρακολουθήσουν βίντεο στην εκπαιδευτική τηλεόραση σχετικά με την καθημερινή ζωή των κατοίκων στα νησιά και να αντιστοιχίσουν νησιά και νησιωτικά συμπλέγματα με πελάγη περιγράφοντας τη ζωή των κατοίκων στα νησιά.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να συγκρίνουν ελληνικά νησιά και ακτές. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρατηρήσουν και να περιγράψουν φωτογραφίες από διάφορα ελληνικά νησιά και από ελληνικές ακτές, να βρουν ομοιότητες και διαφορές και να συζητήσουν για τη φυσιογνωμία και την ποικιλία τους.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίζουν ακτογραμμές στον χάρτη. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να αντιστοιχίσουν ακτογραφικά στοιχεία με γεωγραφικά διαμερίσματα.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να περιγράψουν και να ονομάζουν παραθαλάσσιες 	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναζητήσουν και να εντοπίσουν στον χάρτη παραθαλάσσιες πόλεις και να

Β. Φυσικό περιβάλλον και σχέσεις ανθρώπου – φυσικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα		πόλεις.	συζητήσουν για τις ασχολίες και τις δραστηριότητες των ανθρώπων.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να συνδέουν την Ελλάδα με τη Μεσόγειο θάλασσα και να επισημαίνουν τη σημασία της. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρακολουθήσουν βίντεο στην εκπαιδευτική τηλεόραση σχετικά με τις θάλασσες της Ελλάδας.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να ανακαλούν ονόματα που αφορούν τον οριζόντιο διαμελισμό της Ελλάδας. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να τοποθετήσουν σε «λευκό» χάρτη της Ελλάδας τα ονόματα των χερσονήσων, κόλπων, ακρωτηρίων, πορθμών, μεγάλων νησιών, νησιωτικών συμπλεγμάτων και παραθαλάσσιων πόλεων.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να εξηγούν την αξία της θάλασσας στο πέρασμα των χρόνων. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να συζητήσουν και να γράψουν ποιήματα, κείμενα για τη σημασία της θάλασσας στην Ελλάδα, στο παρόν αλλά και στην αρχαιότητα.
	3. Ο κατακόρυφος διαμελισμός της Ελλάδας (βουνά, πεδιάδες, ποτάμια, λίμνες).	<ul style="list-style-type: none"> • Να ονομάζουν και να εντοπίζουν στον χάρτη τη θέση των κύριων ορεινών όγκων και των πεδιάδων της Ελλάδας συνολικά και κατά γεωγραφικό διαμέρισμα. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να διαβάσουν πίνακα με ελληνικές οροσειρές και πεδιάδες, να εντοπίσουν τη θέση τους στον χάρτη και να συζητήσουν για τα πλεονεκτήματα της γεωγραφικής τους θέσης. • Να συγκρίνουν μέσα από το Google Earth την έκταση των μεγαλύτερων πεδιάδων και βουνών της χώρας μας και να τις κατατάξουν κατά σειρά μεγέθους.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να χρησιμοποιούν τις νέες τεχνολογίες για τον εντοπισμό του ανάγλυφου της χώρας μας και να προσδιορίζουν τις επιδράσεις του στις ανθρώπινες δραστηριότητες. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρατηρήσουν μέσα από το Google Earth και να συζητήσουν σε προφίλ (τομή) τη μορφή του ανάγλυφου της χώρας μας κατά μήκος διάφορων διαδρομών. Να συγκρίνουν και να συζητήσουν το συγκριτικό υψόμετρο και τη μορφή των ορεινών όγκων της.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να παρατηρούν φωτογραφίες, ταινίες ελληνικών βουνών και πεδιάδων, να επεξεργάζονται πίνακες με αριθμητικά στοιχεία και να περιγράφουν τη φυσιογνωμία τους. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρακολουθήσουν βίντεο στην εκπαιδευτική τηλεόραση σχετικά με τις οροσειρές και τις πεδιάδες της Ελλάδας και να ονομάσουν τα κυριότερα ελληνικά βουνά συνολικά και κατά γεωγραφικό διαμέρισμα. Να περιγράψουν τη θέση τους στην Ελλάδα και να βρουν ομοιότητες και διαφορές ως προς διάφορα χαρακτηριστικά (υψόμετρο,

Β. Φυσικό περιβάλλον και σχέσεις ανθρώπου – φυσικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα			φυσιογνωμία κτλ.).
		<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τα μέρη ενός ποταμού και να προσδιορίζουν τα κύρια χαρακτηριστικά των ελληνικών ποταμών. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να ταξινομήσουν τα ελληνικά ποτάμια με βάση διάφορα κριτήρια (π.χ. βρίσκονται στη βόρεια Ελλάδα, πηγάζουν από άλλες χώρες, εκβάλλουν στο Αιγαίο/Ιόνιο πέλαγος κτλ.).
		<ul style="list-style-type: none"> • Να προσδιορίζουν τη θέση των μεγαλύτερων βουνών, πεδιάδων, ποταμών και των μεγαλύτερων λιμνών (φυσικών και τεχνητών) της Ελλάδας. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να τοποθετήσουν σε «λευκό» χάρτη της Ελλάδας τα ονόματα των βουνών, πεδιάδων, ποταμών και των λιμνών και να χρωματίσουν ανάλογα (ονόματα – χρώματα).
		<ul style="list-style-type: none"> • Να περιηγούνται ψηφιακά τον παγκόσμιο ιστό μέσω εφαρμογών εντοπίζοντας πεδιάδες. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να δείξουν στον χάρτη (έντυπο και ηλεκτρονικό) και στον παγκόσμιο ιστό μέσω του Google Earth (ή ΓΣΠ) τις πεδιάδες της Ελλάδας, να περιγράψουν τη θέση τους συνολικά και κατά γεωγραφικό διαμέρισμα, να τις ονομάσουν και να βρουν ομοιότητες και διαφορές ως προς διάφορα χαρακτηριστικά (έκταση, παραθαλάσσιες, ηπειρωτικές, κοιλάδες, οροπέδια κτλ.).
		<ul style="list-style-type: none"> • Να επισημαίνουν τη σημασία της μορφολογίας του ανάγλυφου σε ορεινές και πεδινές περιοχές. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να καταγράψουν τις ανθρώπινες δραστηριότητες (ασχολίες, επαγγέλματα, ελεύθερος χρόνος, πληθυσμός κτλ.) σε ορεινές και πεδινές περιοχές και να τις συσχετίσουν με τη μορφολογία του ανάγλυφου.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να αξιοποιούν ψηφιακούς χάρτες για να παρατηρήσουν ποτάμια και λίμνες της χώρας μας. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να περιηγηθούν τον παγκόσμιο ιστό μέσω του Google Earth (ή ΓΣΠ), να εντοπίσουν λίμνες και τα μέρη των ποταμών (τις πηγές, την πορεία τους και την περιοχή που εκβάλλουν, τα δέλτα τους). Να δουν τις επιτόπιες φωτογραφίες τους.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να αναζητούν στοιχεία για ποτάμια και λίμνες. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίσουν και να ονομάσουν τις μεγαλύτερες λίμνες και τα μεγαλύτερα ποτάμια της Ελλάδας στον χάρτη. Να δείξουν τη διαδρομή των ποταμών, να αναφέρουν από πού πηγάζουν και πού εκβάλλουν.

Β. Φυσικό περιβάλλον και σχέσεις ανθρώπου – φυσικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα			Να διαβάσουν πίνακα με στοιχεία ελληνικών ποταμών (μήκος, ποσότητα νερού κτλ.) και να κάνουν συγκρίσεις.
		• Να αναγνωρίζουν φυσικές λίμνες.	• Να ονομάσουν τις φυσικές λίμνες της Ελλάδας και να δείξουν τη θέση τους στον χάρτη.
		• Να ορίζουν και να περιγράφουν τρόπους σχηματισμού τεχνητών λιμνών.	• Να εντοπίσουν τη θέση των τεχνητών λιμνών και να συζητήσουν την αναγκαιότητα της κατασκευής τους (ύδρευση, γλυκό νερό και ενέργεια).
		• Να εξοικειωθούν με την εικονική περιήγηση σε οικοσυστήματα του ελλαδικού χώρου.	• Να επισκεφθούν χαρακτηριστικά οικοσυστήματα στην Ελλάδα μέσα από το Google Earth και να αποκτήσουν οπτικές εμπειρίες από επιλεγμένα οικοσυστήματα (εκβολές, λίμνες, λιμνοθάλασσες κ.ά.).
		• Να συγκεντρώνουν στοιχεία για αποξηραμένες λίμνες.	• Να αναζητήσουν πληροφορίες για λίμνες που έχουν αποξηρανθεί (ονόματα, θέση, αιτίες αποξήρανσης, συνέπειες) και να αντιστοιχίσουν λίμνες με γεωγραφικά διαμερίσματα.
		• Να αναγνωρίζουν την αξία των ποταμών και των λιμνών στη ζωή μας.	• Να παρακολουθήσουν βίντεο σχετικό με τη σημασία των ελληνικών ποταμών και λιμνών για τη φύση και τον άνθρωπο.
		• Να συνδυάζουν γνώσεις για τα ποτάμια και τις λίμνες από διαφορετικούς τομείς της ζωής.	• Να αναζητήσουν τραγούδια, μύθους, ιστορίες που έχουν γραφτεί για ποτάμια και λίμνες στο πέρασμα του χρόνου.
	4. Καιρός – Κλίμα.	• Να διακρίνουν τις έννοιες καιρός και κλίμα.	• Να παρακολουθήσουν ολιγόλεπτο βίντεο με δελτίο καιρού, να καταγράψουν τα στοιχεία του καιρού και να τον διακρίνουν από το κλίμα.
		• Να διαβάζουν απλούς χάρτες μετεωρολογικών δελτίων.	• Να συγκεντρώσουν μετεωρολογικούς χάρτες και να παρουσιάσουν ομοιότητες και διαφορές.
	5. Το κλίμα της Ελλάδας και οι ανθρώπινες δραστηριότητες.	• Να περιγράφουν τα γενικά χαρακτηριστικά του κλίματος της Ελλάδας.	• Να παρατηρήσουν έναν μετεωρολογικό χάρτη της Ελλάδας (από εφημερίδα, διαδίκτυο κτλ.), να συνδέσουν τα σύμβολα με καιρικές συνθήκες και να περιγράψουν τον καιρό.
		• Να διακρίνουν τους	• Να ονομάσουν με

Β. Φυσικό περιβάλλον και σχέσεις ανθρώπου – φυσικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα		παράγοντες που επηρεάζουν τη διαμόρφωση του κλίματος της χώρας μας.	καταιγισμό ιδεών τους παράγοντες που επηρεάζουν το κλίμα μιας περιοχής (υψόμετρο, άνεμοι, απόσταση από τη θάλασσα).
		<ul style="list-style-type: none"> • Να χρησιμοποιούν προσομοιώσεις σχετικά με τους παράγοντες επίδρασης του κλίματος στην Ελλάδα. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρακολουθήσουν την προσομοίωση σχετικά με την επίδραση της οροσειράς της Πίνδου στο κλίμα της Ελλάδας και να συζητήσουν την επίδραση της οροσειράς στη διαφοροποίηση του κλίματος ανατολικής και δυτικής Ελλάδας.
	6. Χλωρίδα-πανίδα και χαρακτηριστικά οικοσυστήματα στην Ελλάδα.	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν την ποικιλία και τον πλούτο της ελληνικής χλωρίδας και πανίδας. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναζητήσουν και να καταγράψουν τα είδη των φυτών και των ζώων της Ελλάδας σε διάφορες περιοχές, ορεινές, πεδινές, παραθαλάσσιες, νησιωτικές (δημιουργία εννοιολογικού χάρτη για την κατανόηση του όρου «βιοποικιλότητα»).
		<ul style="list-style-type: none"> • Να περιγράφουν χαρακτηριστικά οικοσυστήματα του ελληνικού χώρου και να εντοπίζουν τη θέση τους στον χάρτη. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναζητήσουν πληροφορίες για τα ενδημικά φυτά και τα ζώα της Ελλάδας, να συγκεντρώσουν φωτογραφίες και να φτιάξουν ένα κολάζ.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τα υπό εξαφάνιση φυτά και ζώα στην Ελλάδα. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρακολουθήσουν βίντεο για προστατευόμενα είδη φυτών και ζώων στην Ελλάδα.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να συσχετίζουν την κατανομή της ελληνικής χλωρίδας με το ανάγλυφο του εδάφους και το κλίμα. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρατηρήσουν τις κλιματικές ζώνες και τις ζώνες βλάστησης στον χάρτη της Ελλάδας και να τις συσχετίσουν.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να έχουν θετική στάση όσον αφορά την ανάγκη διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίσουν στον χάρτη περιοχές της Ελλάδας προστατευόμενες ή που χρήζουν προστασίας.
Γ. Ανθρωπογενές περιβάλλον της Ελλάδας και ο ελληνισμός	1. Ο πληθυσμός της Ελλάδας, γεωγραφική κατανομή και πυκνότητα πληθυσμού.	<ul style="list-style-type: none"> • Να μελετούν την κατανομή του πληθυσμού στην Ελλάδα και να προσδιορίζουν τους παράγοντες στους οποίους οφείλεται. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρατηρήσουν έναν χάρτη κατανομής πληθυσμού της Ελλάδας και να εντοπίσουν πού συγκεντρώνεται ο περισσότερος ελληνικός πληθυσμός.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να επεξεργάζονται γραφήματα και πίνακες για την 	<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίσουν στον χάρτη πυκνοκατοικημένες και αραιοκατοικημένες περιοχές

Γ. Ανθρωπογενές περιβάλλον της Ελλάδας και ο ελληνισμός		εξέλιξη του πληθυσμού της Ελλάδας και να κάνουν συγκρίσεις.	της Ελλάδας και να βρουν σχέσεις με το ανάγλυφό τους.
		• Να διαβάζουν γραφήματα κατανομής πληθυσμού στην Ελλάδα.	• Να μελετήσουν γράφημα με την εξέλιξη κατανομής του αστικού, ημιαστικού και αγροτικού πληθυσμού στην Ελλάδα.
		• Να διακρίνουν τον πληθυσμό σε αστικό, ημιαστικό και αγροτικό και να συσχετίζουν την κατανομή αυτή με το γεωμορφολογικό περιβάλλον.	• Να καταγράψουν τους λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι επιλέγουν ως τόπο κατοικίας τους ορισμένες περιοχές (να δημιουργήσουν ενοσιολογικό χάρτη).
		• Να ορίζουν την απογραφή.	• Να συζητήσουν για την απογραφή (τι είναι, κάθε πότε γίνεται, ποια η σημασία της).
	2. Διοικητική διαίρεση της Ελλάδας: Περιφέρειες – Περιφερειακές Ενότητες.	• Να συζητούν για την αναγκαιότητα της διοικητικής διαίρεσης της Ελλάδας και να αναγνωρίζουν τις 13 περιφέρειες της Ελλάδας και τις έδρες τους.	• Να αναζητήσουν στον χάρτη τις 13 περιφέρειες της Ελλάδας και τις έδρες τους και να εκφράσουν απόψεις για την αναγκαιότητά τους.
		• Να διακρίνουν τα επίπεδα διοικητικής διαίρεσης της χώρας.	• Να ενώσουν τα κομμάτια ενός παζλ με τη διοικητική διαίρεση της Ελλάδας. (Σε κάθε περιφέρεια να υπάρχουν σχηματισμένες οι Περιφερειακές Ενότητες και έτσι να φτιάξουν τον πολιτικό χάρτη της Ελλάδας και να εξοικειωθούν με αυτόν).
	3. Γεωγραφικά Διαμερίσματα της Ελλάδας. Συσχετίσεις: θέση, ανάγλυφο, κλίμα, δραστηριότητες, παραγωγή, πληθυσμός, υποδομές.	• Να διακρίνουν τα γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας και να συσχετίζουν τη θέση, το ανάγλυφο με το κλίμα, τον πληθυσμό (αστικό, ημιαστικό και αγροτικό), τις δραστηριότητες, την παραγωγή, τις υποδομές.	• Να αναζητήσουν κάθε γεωγραφικό διαμέρισμα της Ελλάδας σε ποικίλους θεματικούς χάρτες ή πολυχάρτες (γεωμορφολογικό, πολιτικό, κλίματος, βλάστησης, πρωτογενούς παραγωγής, πληθυσμού κ.ά.) και να συζητήσουν τις αλληλεπιδράσεις και τις αλληλεξαρτήσεις μεταξύ ανθρώπων και στοιχείων του γεωγραφικού χώρου.
	4. Τοπική ανθρωπογεωγραφία.	• Να περιγράφουν και να αιτιολογούν χαρακτηριστικά του τόπου τους.	• Να εργαστούν σε ομάδες. Κάθε ομάδα να αξιοποιήσει τα εργαλεία του γεωγράφου, να αναζητήσει, να συλλέξει

Γ. Ανθρωπογενές περιβάλλον της Ελλάδας και ο ελληνισμός			και να παρουσιάσει στοιχεία του τόπου που βρίσκεται το σχολείο. Στην τάξη να γίνει σύνθεση και ερμηνεία των τοπικών χαρακτηριστικών και ιδιαιτεροτήτων.
	5. Κύπρος: Το φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον.	• Να εντοπίζουν και να περιγράφουν τη γεωγραφική θέση και τα κυριότερα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά της Κύπρου.	• Να αναζητήσουν στον χάρτη της Μεσογείου την Κύπρο και να περιγράφουν τη θέση της. Να φτιάξουν τον χάρτη της Κύπρου.
		• Να συσχετίζουν το κλίμα της Κύπρου με τη χλωρίδα και την πανίδα της.	• Να παρατηρήσουν και να καταγράψουν τα βουνά, τις πεδιάδες, τα ποτάμια και τους κόλπους της Κύπρου. Να φτιάξουν κολάζ για τα φυτά και τα ζώα της Κύπρου, κυρίως για τα ενδημικά είδη και να συζητήσουν για το κλίμα της.
		• Να επεξεργάζονται στοιχεία για τη σύνθεση και τη γεωγραφική κατανομή του πληθυσμού της Κύπρου.	• Να μελετήσουν τη σύνθεση του πληθυσμού της Κύπρου στο βάθος του ιστορικού χρόνου μέσα από ιστορικά, λαογραφικά και λογοτεχνικά κείμενα.
		• Να αναλύουν την ιστορική εξέλιξη του νησιού και τη σχέση του με τον ελληνισμό.	• Να εντοπίσουν και να ονομάσουν τις πόλεις της Κύπρου και να διακρίνουν στοιχεία ελληνισμού σε αυτές.
		• Να αναγνωρίζουν τα γεωμορφολογικά στοιχεία της Κύπρου.	• Να παρακολουθήσουν βίντεο για το φυσικό περιβάλλον της Κύπρου και να τοποθετήσουν σε «λευκό» χάρτη της Κύπρου τα ονόματα των βασικών γεωμορφολογικών στοιχείων της.
	6. Ο ελληνισμός της διασποράς.	• Να ονομάζουν τις χώρες στις οποίες ζουν οι Έλληνες της διασποράς και να αναφέρουν τις αιτίες που τους ανάγκασαν να μεταναστεύσουν.	• Να αναζητήσουν στον παγκόσμιο χάρτη τις χώρες στις οποίες διαμένουν Έλληνες μετανάστες και να συζητήσουν για τα αίτια της μετανάστευσης στο παρελθόν και σήμερα.
		• Να αναγνωρίζουν ελληνικές αποικίες.	• Να μελετήσουν χάρτη της Μεσογείου με αποικίες των Ελλήνων κατά την αρχαιότητα και να κάνουν συγκρίσεις με τις μεταναστεύσεις των νεότερων χρόνων.
		• Να αντιπαραθέτουν	• Να διαβάσουν γράφημα

Γ. Ανθρωπογενές περιβάλλον της Ελλάδας και ο ελληνισμός		στοιχεία κατανομής πληθυσμού.	της κατανομής του απόδημου ελληνισμού και να κάνουν συγκρίσεις (σε ποια ήπειρο βρίσκονται οι περισσότεροι Έλληνες κτλ.).
		<ul style="list-style-type: none"> • Να προσδιορίζουν τους δεσμούς των Ελλήνων της διασποράς με την πατρίδα και την προσφορά τους σε αυτήν. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να εργαστούν σε ομάδες, να σχεδιάσουν και να συντάξουν έναν κατάλογο ερωτήσεων για Έλληνες της διασποράς ή συγγενικά τους πρόσωπα και να παρουσιάσουν τις συνεντεύξεις τους στην τάξη (επισκόπηση ιδεών).
		<ul style="list-style-type: none"> • Να συγκεντρώνουν στοιχεία από δραστηριότητες Ελλήνων της διασποράς. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να φτιάξουν κολάζ με πληροφοριακό και φωτογραφικό υλικό για τους Έλληνες της διασποράς και τις δραστηριότητές τους, τα επιτεύγματά τους, τα ελληνικά σχολεία και τους συλλόγους τους από τις διάφορες περιοχές των χωρών, που είναι εγκατεστημένοι (διάφορες μορφές εννοιολογικών χαρτών).
Δ. Φυσικοί κίνδυνοι – Πρόληψη – Προστασία	1. Ηφαίστεια και σεισμοί στην Ελλάδα.	<ul style="list-style-type: none"> • Να ερμηνεύουν το επιστημονικό μοντέλο σχηματισμού των ηφαιστειών, να μελετούν τα ηφαίστεια της Ελλάδας, να διακρίνουν το ελληνικό ηφαιστειακό τόξο του Αιγαίου στον χάρτη και τα ενεργά ηφαίστεια. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρακολουθήσουν παρουσίαση και βίντεο του ηλεκτρονικού βιβλίου για τη δημιουργία των ηφαιστειών. Να δείξουν στον χάρτη της Ελλάδας περιοχές που παρουσιάζουν φαινόμενα ηφαιστειότητας και να ονομάσουν τα ηφαίστεια. Να παρατηρήσουν εικόνες από τις συγκεκριμένες τοποθεσίες και να περιγράψουν τα χαρακτηριστικά τους.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να περιηγούνται ψηφιακά περιοχές με ενεργά ηφαίστεια. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να επισκεφθούν μέσω του Google Earth και να παρατηρήσουν ενεργά ηφαίστεια στον ελλαδικό χώρο.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να υιοθετούν τα μέτρα προστασίας από ηφαιστειακές εκρήξεις. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να επισκεφθούν τη σελίδα της πολιτικής προστασίας και να ενημερωθούν για τον ηφαιστειακό κίνδυνο και τις οδηγίες προστασίας.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να αντιδρούν σωστά σε περίπτωση σεισμού. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρακολουθήσουν βίντεο για την αντιμετώπιση σεισμού και να εξασκηθούν στο να ακολουθούν σωστή συμπεριφορά πριν, μετά και κατά τη διάρκεια του σεισμού

Δ. Φυσικοί κίνδυνοι – Πρόληψη – Προστασία			μέσα στην τάξη και μέσα στο σπίτι.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να συνοψίζουν οδηγίες προστασίας από σεισμούς. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να διαβάσουν ενημερωτικό έντυπο για τους σεισμούς και να φτιάξουν οδηγό (πίνακα-κολάζ) για τον τοίχο με ενέργειες που πρέπει να κάνουν πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τον σεισμό σε διάφορους χώρους. Να παρουσιάσουν τον οδηγό-πίνακα σε όλες τις τάξεις του σχολείου και να τον τοποθετήσουν σε ευδιάκριτο, από όλη τη σχολική κοινότητα, χώρο.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να αναπτύσσουν την έννοια του σεισμού μέσα από μύθους. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να μελετήσουν μύθους ανά τον κόσμο για τους σεισμούς και να τους συγκρίνουν με τη σύγχρονη επιστημονική άποψη για τον σεισμό.
	2. Άλλοι κίνδυνοι (γεωλογικοί, υδρολογικοί, κλιματικοί, πυρκαγιές) και προστασία.	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν τους κινδύνους και τις φυσικές καταστροφές. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να ενημερωθούν για τα είδη των κινδύνων και των φυσικών καταστροφών από διάφορες έγκυρες πηγές, όπως από την Πολιτική Προστασία.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να κατανοούν και να υιοθετούν τα μέτρα πρόληψης και προστασίας από αυτούς (κατολισθήσεις, πυρκαγιές, πλημμύρες, έντονα καιρικά φαινόμενα: θυελλώδεις άνεμοι, καταιγίδες, χαλαζόπτωση, χιονόπτωση, παγετός, καύσωνας). 	<ul style="list-style-type: none"> • Να ασκηθούν σε στάσεις και συμπεριφορές για την κατάλληλη προετοιμασία, την προφύλαξη και την προστασία από φυσικές καταστροφές δημιουργώντας οδηγό (φυλλάδιο, αφίσα, κολάζ, άρθρο) για τις ενέργειες που πρέπει να κάνουν πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την εκδήλωση του φαινομένου.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ – ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ			
Θεματικά Πεδία	Θεματικές Ενότητες	Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:	Οι μαθητές/-τριες μπορούν:
Α. Η Γη ως ουράνιο σώμα	1. Η Γη πλανήτης του ηλιακού μας συστήματος – Ηλικία και δομή της Γης.	<ul style="list-style-type: none"> Να αναγνωρίζουν τη Γη ως ένα ουράνιο σώμα και να την εντάξουν στο ηλιακό μας σύστημα. 	<ul style="list-style-type: none"> Να παρατηρήσουν εικόνες του ηλιακού μας συστήματος και τις να περιγράψουν. Να βρουν πληροφορίες για τα ονόματα των πλανητών και να τις ανακοινώσουν στην τάξη.
		<ul style="list-style-type: none"> Να διακρίνουν τα ουράνια σώματα που ανήκουν στο ηλιακό μας σύστημα σε αστέρια, πλανήτες και δορυφόρους. 	<ul style="list-style-type: none"> Να παρακολουθήσουν προσομοιώσεις για το ηλιακό σύστημα και να συζητήσουν για τα χαρακτηριστικά του Ήλιου, των πλανητών και των δορυφόρων, να κάνουν συγκρίσεις με βάση τα χαρακτηριστικά τους (μέγεθος, απόσταση από τον Ήλιο κτλ.) και να βρουν διαφορές.
		<ul style="list-style-type: none"> Να ονομάζουν και να ταξινομούν τους πλανήτες ανάλογα με το μέγεθος και την απόστασή τους από τον Ήλιο. 	<ul style="list-style-type: none"> Να διαβάσουν πίνακες με στοιχεία που αναφέρονται στον Ήλιο, τους πλανήτες και να δημιουργήσουν κατασκευές.
		<ul style="list-style-type: none"> Να ορίζουν την ηλικία της Γης. 	<ul style="list-style-type: none"> Να συζητήσουν για την ηλικία της Γης.
		<ul style="list-style-type: none"> Να περιγράφουν τη δομή του εσωτερικού της Γης. 	<ul style="list-style-type: none"> Να παρατηρήσουν τομή του εσωτερικού της Γης και να περιγράψουν τη δομή του (φλοιός, μανδύας, πυρήνας).
		<ul style="list-style-type: none"> Να αναγνωρίζουν την κατανομή των λιθοσφαιρικών πλακών στην επιφάνεια της Γης. 	<ul style="list-style-type: none"> Να παρακολουθήσουν προσομοίωση των κινήσεων των λιθοσφαιρικών πλακών και να συζητήσουν για τα αποτελέσματά τους και την επίδραση στο ανάγλυφο της Γης.
		<ul style="list-style-type: none"> Να συσχετίζουν τα όρια των λιθοσφαιρικών πλακών με τη δημιουργία των ηφαιστειών και των σεισμών. 	<ul style="list-style-type: none"> Να παρακολουθήσουν βίντεο/προσομοίωση με τις κινήσεις των λιθοσφαιρικών πλακών (συγκλίνουσα, αποκλίνουσα, παράλληλη) και τον τρόπο που δημιουργούνται τα ηφαιστεια και οι σεισμοί.
	2. Ο άξονας και οι πόλοι, ο ισημερινός, οι παράλληλοι κύκλοι και οι μεσημβρινοί της Γης.	<ul style="list-style-type: none"> Να αναγνωρίζουν το σχήμα της Γης και να το προσομοιάζουν με το σχήμα της υδρογείου σφαίρας. 	<ul style="list-style-type: none"> Να δείξουν στην υδρόγειο σφαίρα και στην ψηφιακή υδρόγειο τους πόλους, τον ισημερινό, τους παράλληλους κύκλους και τον μεσημβρινό

Α. Η Γη ως ουράνιο σώμα			του Γκρίνουιτς, καθώς και τους μεσημβρινούς και να ονομάσουν τα ημισφαίρια που δημιουργούνται.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να ορίζουν βασικές έννοιες που σχετίζονται με το ιδεατό σύστημα γραμμών και σημείων (παράλληλοι, μεσημβρινοί και πόλοι) στην επιφάνεια της Γης. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να περιηγηθούν ψηφιακά το ιδεατό σύστημα γραμμών και σημείων της Γης μέσω προσομοιώσεων.
	3. Κινήσεις της Γης και αποτελέσματα.	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τις κινήσεις της Γης γύρω από τον εαυτό της (περιστροφή) και γύρω από τον Ήλιο (περιφορά) και να τις συσχετίζουν με φαινόμενα που συνδέονται με αυτές (ημέρα-νύχτα και εποχές). 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρατηρήσουν καλλιτεχνικές αναπαραστάσεις της περιφοράς της Γης γύρω από τον Ήλιο και να τις περιγράψουν.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να ερμηνεύουν το φαινόμενο του ημερονυχτίου και των εποχών. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρακολουθήσουν προσομοιώσεις της περιφοράς και της περιστροφής της Γης σε ένα μοντέλο, να σχολιάσουν αυτό που βλέπουν και να συσχετίσουν τα φαινόμενα του ημερονυχτίου και των εποχών με τις κινήσεις της Γης.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τις κινήσεις της Γης γύρω από τον εαυτό της και γύρω από τον Ήλιο. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παίξουν στην αυλή του σχολείου παιχνίδι ρόλων αναπαριστώντας τον Ήλιο και τη Γη, τις διαφορετικές κινήσεις της, καθώς και τα αποτελέσματα από αυτές (βιωματικό παιχνίδι).
Β. Φυσικό περιβάλλον και σχέσεις ανθρώπου – φυσικού περιβάλλοντος στη Γη	1. Ατμόσφαιρα της Γης. Κατανομή ξηράς (ήπειροι) και θάλασσας (ωκεανοί).	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν ότι η Γη είναι ένας πλανήτης του ηλιακού μας συστήματος που έχει ατμόσφαιρα, η οποία επιτρέπει την ύπαρξη και τη διατήρηση της ζωής. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρατηρήσουν την εικόνα της Γης και να συζητήσουν για την ύπαρξη της ατμόσφαιρας που την περιβάλλει.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν τα στρώματα της ατμόσφαιρας. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρατηρήσουν σχέδιο με τα επιμέρους στρώματα της ατμόσφαιρας, να τα ονομάσουν και να συζητήσουν

Β. Φυσικό περιβάλλον και σχέσεις ανθρώπου – φυσικού περιβάλλοντος στη Γη			για τα χαρακτηριστικά τους.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να επισημαίνουν τη σημασία του ατμοσφαιρικού αέρα στη ζωή μας. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να διαβάσουν γράφημα με τα συστατικά του ατμοσφαιρικού αέρα, να τα ονομάσουν και να συσχετίσουν την ύπαρξη της ατμόσφαιρας με τη διατήρηση της ζωής στη Γη.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να ορίζουν το φαινόμενο του θερμοκηπίου. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να περιγράψουν με τη βοήθεια σχεδιαγράμματος το φαινόμενο του θερμοκηπίου και να συζητήσουν για τις αιτίες που το προκαλούν και για τα αποτελέσματά του στη ζωή του ανθρώπου.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίζουν τη θέση των ηπείρων και των ωκεανών στον παγκόσμιο χάρτη, να τις/τους ονομάζουν και να αναφέρουν χαρακτηριστικά τους. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρατηρήσουν την κατανομή ξηράς και θάλασσας στην υδρόγειο σφαίρα και σε δορυφορικές φωτογραφίες.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν ηπείρους και ωκεανούς. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να δείξουν τη θέση των ηπείρων και των ωκεανών και να σημειώσουν τα ονόματά τους σε «λευκό» παγκόσμιο χάρτη.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να συνθέτουν την εικόνα του χάρτη της Γης. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να κατασκευάσουν σε παιχνίδι παζλ τον χάρτη της Γης.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να κάνουν ανασκόπηση των ηπείρων και των ωκεανών της Γης με τη χρήση της νέας τεχνολογίας. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να χρησιμοποιήσουν από το λογισμικό Γεωγραφία Ε' – ΣΤ' Δημοτικού τη δραστηριότητα «Ο γύρος του κόσμου».
	2. Οι μεγάλες οροσειρές και οι πεδιάδες της Γης. Η ζωή στις μεγάλες πεδιάδες.	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρατηρούν στον παγκόσμιο χάρτη το ανάγλυφο της Γης και να περιγράφουν τα κύρια χαρακτηριστικά του. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να δείξουν στον παγκόσμιο χάρτη τις μεγάλες οροσειρές και τις πεδιάδες, να τις ονομάσουν και να αναφέρουν την ήπειρο στην οποία βρίσκονται.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίζουν τη θέση των μεγάλων οροσειρών και πεδιάδων στην επιφάνεια της Γης και να σχολιάζουν την κατανομή τους. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να τοποθετήσουν στον παγκόσμιο χάρτη με τη βοήθεια λογισμικού και προσομοιώσεων τις μεγάλες οροσειρές του πλανήτη και τις μεγάλες πεδιάδες.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να περιγράφουν και να συσχετίζουν, μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα, τον 	<ul style="list-style-type: none"> • Να εργαστούν σε ομάδες και να βρουν πληροφορίες, εικόνες και άλλο υλικό για τη ζωή των ανθρώπων που ζουν σε μεγάλο υψόμετρο.

Β. Φυσικό περιβάλλον και σχέσεις ανθρώπου – φυσικού περιβάλλοντος στη Γη		τρόπο ζωής των ανθρώπων σε ψηλές οροσειρές και οροπέδια ή μεγάλες πεδιάδες.	
		<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν οροσειρές και πεδιάδες. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να συμπληρώσουν σε «λευκό» παγκόσμιο χάρτη τις μεγαλύτερες οροσειρές και πεδιάδες.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να κατηγοριοποιούν οροσειρές, ωκεανούς, πεδιάδες με βάση τα κύρια χαρακτηριστικά τους. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να διαβάσουν τα στοιχεία πίνακα που παρουσιάζει το μεγαλύτερο υψόμετρο οροσειρών, το μεγαλύτερο βάθος των ωκεανών και τη μεγαλύτερη έκταση πεδιάδων στην επιφάνεια της Γης, να κάνουν συγκρίσεις και να αντιστοιχίσουν με ηπείρους.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να αξιοποιούν την ψηφιακή τεχνολογία για να παρατηρήσουν περιοχές από υψόμετρο. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να χρησιμοποιήσουν το Google Earth (ή ΓΣΠ) και να παρατηρήσουν από δορυφορικές εικόνες το περιβάλλον σε περιοχές με πολύ μεγάλο υψόμετρο ή μεγάλες πεδιάδες της Γης. Να περιγράψουν τα χαρακτηριστικά συγκεκριμένων περιοχών (π.χ. Ιμαλαία, Άνδεις κτλ.) και να συσχετίσουν τον τρόπο ζωής των ανθρώπων με τις συνθήκες που επικρατούν σε αυτές (καταιγισμός ιδεών, εννοιολογικοί χάρτες).
3. Τα μεγαλύτερα ποτάμια και οι λίμνες της Γης. Η σημασία του γλυκού νερού στη ζωή των ανθρώπων. Κίνδυνοι από την κακή διαχείριση.		<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίζουν στον παγκόσμιο χάρτη και να ονομάζουν τους μεγάλους ποταμούς και τις λίμνες της Γης. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να χωριστούν σε ομάδες και να καταγράψουν ανά ήπειρο τα μεγαλύτερα ποτάμια και λίμνες.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν, όσο τους επιτρέπει η ηλικία τους, τα πλεονεκτήματα και τα πιθανά μειονεκτήματα ενός τόπου με πλούσιο υδρογραφικό δίκτυο. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να διαβάσουν κείμενα σχετικά με τη χρήση των νερών των ποταμών και να συζητήσουν για τη σημασία τους στη ζωή των ανθρώπων.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν τα μεγάλα ποτάμια του πλανήτη. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρακολουθήσουν σε χάρτη κατάλληλης κλίμακας ή στο Google Earth τη ροή μεγάλων ποταμών, όπως του Μισισσιπή, του Νείλου, του Αμαζόνιου ή του Δούναβη, να την περιγράψουν και να αναφέρουν στοιχεία για τις

Β. Φυσικό περιβάλλον και σχέσεις ανθρώπου – φυσικού περιβάλλοντος στη Γη			πηγές και τις εκβολές τους, καθώς και τις χώρες που διαρρέουν.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να διαχωρίζουν τα μεγάλα ποτάμια και τις μεγάλες λίμνες. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να συμπληρώσουν στον παγκόσμιο χάρτη τα ονόματα των μεγάλων ποταμών και λιμνών.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να εκτιμούν τα μεγαλύτερα ποτάμια και λίμνες της Γης. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να επεξεργαστούν στοιχεία από πίνακες που τους δίνονται σχετικά με τα μεγαλύτερα ποτάμια και τις μεγαλύτερες λίμνες του κόσμου (θέση, μέγεθος κ.ά.).
		<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν τις χρήσεις του γλυκού νερού. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρακολουθήσουν σχετικά βίντεο και να αναφέρουν χρήσεις του γλυκού νερού στην καθημερινή ζωή (πιθανώς με δημιουργία εννοιολογικού χάρτη).
		<ul style="list-style-type: none"> • Να περιγράφουν με συγκεκριμένα παραδείγματα τη σημασία του γλυκού νερού στην καθημερινή ζωή και να αναφέρουν προβλήματα και κινδύνους από την κακή διαχείριση των υδάτινων πόρων του πλανήτη. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να καταγράψουν πλεονεκτήματα και προβλήματα που μπορεί να προκαλέσει η παρουσία ενός μεγάλου ποταμού σε κάποια περιοχή (ομαδική εργασία: Κάθε ομάδα να μελετήσει έναν ποταμό).
	4. Κλιματικές ζώνες και κατανομή κλιματικών τύπων στην επιφάνεια της Γης. Ζώνες βλάστησης στην επιφάνεια της Γης.	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν τους βασικούς παράγοντες που επηρεάζουν το κλίμα κάθε περιοχής. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να συζητήσουν τους παράγοντες που επηρεάζουν κάθε κλιματικό τύπο.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τις κλιματικές ζώνες της Γης και να συσχετίζουν διάφορους κλιματικούς τύπους με τους παράγοντες που τους διαμορφώνουν. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίσουν τη θέση των κλιματικών ζωνών, να τις ονομάσουν και να περιγράψουν τη θέση τους στην επιφάνεια της Γης.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να προσδιορίζουν περιοχές της Γης με συγκεκριμένες ζώνες βλάστησης, να περιγράφουν τα χαρακτηριστικά τους και να τις συνδέουν με τις κλιματικές ζώνες. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να τοποθετήσουν σε «λευκό» παγκόσμιο χάρτη τις κλιματικές ζώνες (ονόματα – χρώματα) και να φτιάξουν το υπόμνημα.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τις 	<ul style="list-style-type: none"> • Να περιγράψουν τα βασικά

		κλιματικές ζώνες.	χαρακτηριστικά των κλιματικών ζωνών της Γης.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να ορίζουν τις φυτικές διαπλάσεις (σαβάνες, στέπες κ.ά.). 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρατηρήσουν χάρτη με την παγκόσμια κατανομή φυσικής βλάστησης, να ονομάσουν τις κυριότερες φυτικές διαπλάσεις (τροπικά δάση, τάιγκα, σαβάνες, στέπες, τούνδρα κτλ.) και να περιγράψουν τη θέση τους στην επιφάνεια της Γης.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν την επίδραση του φυσικού περιβάλλοντος στη ζωή των ανθρώπων. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να περιγράψουν τη ζωή των ανθρώπων σε διαφορετικά φυσικά περιβάλλοντα και να συσχετίσουν τον τρόπο ζωής τους με τις περιβαλλοντικές συνθήκες που επικρατούν σε καθένα από αυτά.
Γ. Οι κάτοικοι της Γης και οι ήπειροι του πλανήτη μας	1. Ο πληθυσμός της Γης (κατανομή και πολιτισμικά χαρακτηριστικά).	<ul style="list-style-type: none"> • Να επεξεργάζονται στοιχεία από χάρτες, πίνακες και διαγράμματα σχετικά με τον πληθυσμό της Γης και τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά του. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να διαβάσουν πίνακες και διαγράμματα που παρουσιάζουν τον πληθυσμό της Γης, να περιγράψουν την εξέλιξή του και να ανακοινώσουν τα συμπεράσματά τους στην τάξη αναφορικά με την αύξησή του.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν την κατανομή των ανθρώπων στις ηπείρους και να ταξινομούν τις ηπείρους ανάλογα με τον πληθυσμό τους. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναζητήσουν λόγους της αύξησης του πληθυσμού, να τους συζητήσουν στην τάξη και να διατυπώσουν συμπεράσματα σχετικά με το θέμα (καταιγισμός ιδεών).
		<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίζουν στον παγκόσμιο χάρτη τις πυκνοκατοικημένες και τις αραιοκατοικημένες περιοχές της Γης και, όσο τους επιτρέπει η ηλικία και οι γνώσεις τους, να ερμηνεύουν τις διαφορές τους και να τις συσχετίζουν με τις φυσικές, πολιτικές, οικονομικές κ.ά. συνθήκες. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίσουν στον παγκόσμιο χάρτη τις περιοχές με τη μεγαλύτερη και με τη μικρότερη συγκέντρωση πληθυσμού ανά ήπειρο.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να συγκρίνουν τις ηπείρους με τον πληθυσμό τους. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να κατατάξουν τις ηπείρους ανάλογα με τον πληθυσμό τους και να παρατηρήσουν γραφήματα σχετικά με την εξέλιξη του πληθυσμού ανά

Γ. Οι κάτοικοι της Γης και οι ήπειροι του πλανήτη μας		<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν την κατανομή του πληθυσμού από την πυκνότητα. 	<p>ήπειρο.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να συσχετίσουν την κατανομή πληθυσμού με τους κλιματικούς τύπους και με το ανάγλυφο της Γης και να συζητήσουν για τους παράγοντες που μπορεί να επηρεάζουν την κατανομή του πληθυσμού στην επιφάνεια της Γης.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τα βασικά διαφορετικά χαρακτηριστικά των λαών. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρατηρήσουν χάρτες που παρουσιάζουν τις βασικές γλώσσες και θρησκείες στον κόσμο και να περιγράψουν την κατανομή τους.
	2. Μεγάλες πόλεις του πλανήτη.	<ul style="list-style-type: none"> • Να ονομάζουν με τη βοήθεια πίνακα τις μεγαλύτερες πόλεις του πλανήτη, να τις εντοπίζουν στον παγκόσμιο χάρτη και να τις ταξινομούν ανάλογα με τον πληθυσμό τους και την ήπειρο στην οποία ανήκουν. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να επεξεργαστούν στοιχεία από πίνακα με τις μεγαλύτερες πόλεις του κόσμου (πόλεις-πληθυσμός-κράτος-ήπειρος), να κάνουν ταξινομήσεις με διάφορα κριτήρια (πληθυσμό, ήπειρο, ημισφαίριο κ.ά.) και να τις εντοπίσουν στον παγκόσμιο χάρτη.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να ερμηνεύουν την ανάπτυξη μεγάλων πόλεων βάσει της γεωγραφικής θέσης και του ανάγλυφου της Γης. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να συμπληρώσουν σε παγκόσμιο «λευκό» χάρτη τις πολύ μεγάλες πόλεις του πλανήτη μας.
	3. Ευρώπη.	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν την ήπειρο της Ευρώπης και να περιγράφουν το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να εκπονήσουν απλά σχέδια εργασίας για την Ευρώπη και να τα παρουσιάσουν στην ολομέλεια της τάξης επισημαίνοντας την ανάγκη συνεργασίας μεταξύ των λαών για μια ειρηνική συνύπαρξη.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να προσδιορίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της ταυτότητας της Ευρώπης (γεωγραφικά, περιβαλλοντικά, πολιτικά και πολιτιστικά) και να παρουσιάζουν σχέδια εργασίας για την Ευρώπη. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να καταγράψουν τα βασικά χαρακτηριστικά της Ευρώπης (ταυτότητα της ηπείρου). Μπορούν να συμπεριλάβουν χάρτες, αφίσες που θα έχουν φτιάξει (ζωγραφική, κολάζ κτλ.), φωτογραφίες, αναφορές στην ιστορία, τον πολιτισμό – μουσεία, τέχνη, μουσική, ζωγραφική, θέματα της επικαιρότητας κ.ά. Τα έργα τους μπορούν να αποτελέσουν υλικό για μια έκθεση ή ένα θεατρικό δρώμενο στο σχολείο στο

Γ. Οι κάτοικοι της Γης και οι ήπειροι του πλανήτη μας		<ul style="list-style-type: none"> • Να αναζητούν, να επιλέγουν, να καταγράφουν και να αξιοποιούν πληροφορίες από διαφορετικές πηγές για την Ευρώπη. 	<p>τέλος της χρονιάς.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να εξετάσουν δουλεύοντας σε ομάδες (ομαδοσυνεργατικά) την Ευρώπη μέσα από τον ρόλο: α) του γεωγράφου, β) του περιηγητή/τουρίστα, γ) του δημοσιογράφου, δ) του οικολόγου/ περιβαλλοντολόγου, ε) του ιστορικού κ.ά.
	4. Ασία.	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν την ήπειρο της Ασίας και να περιγράφουν το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να εκπονήσουν απλά σχέδια εργασίας για την Ασία και να τα παρουσιάσουν στην ολομέλεια της τάξης επισημαίνοντας την ανάγκη συνεργασίας μεταξύ των λαών για μια ειρηνική συνύπαρξη.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να προσδιορίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της ταυτότητας της Ασίας (γεωγραφικά, περιβαλλοντικά, πολιτικά και πολιτιστικά) και να παρουσιάζουν σχέδια εργασίας για την Ασία. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να καταγράψουν τα βασικά χαρακτηριστικά της Ασίας (ταυτότητα της ηπείρου). Μπορούν να συμπεριλάβουν χάρτες, αφίσες που θα έχουν φτιάξει (ζωγραφική, κολάζ κτλ.), φωτογραφίες, αναφορές στην ιστορία, τον πολιτισμό – μουσεία, τέχνη, μουσική, ζωγραφική, θέματα της επικαιρότητας κ.ά. Τα έργα τους μπορούν να αποτελέσουν υλικό για μια έκθεση ή ένα θεατρικό δρώμενο στο σχολείο στο τέλος της χρονιάς.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να αναζητούν, να επιλέγουν, να καταγράφουν και να αξιοποιούν πληροφορίες από διαφορετικές πηγές για την Ασία. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να εξετάσουν δουλεύοντας σε ομάδες (ομαδοσυνεργατικά) την Ασία μέσα από τον ρόλο: α) του γεωγράφου, β) του περιηγητή/τουρίστα, γ) του δημοσιογράφου, δ) του οικολόγου/ περιβαλλοντολόγου, ε) του ιστορικού κ.ά.
	5. Αφρική.	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν την ήπειρο της Αφρικής και να περιγράφουν το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να εκπονήσουν απλά σχέδια εργασίας για την Αφρική και να τα παρουσιάσουν στην ολομέλεια της τάξης επισημαίνοντας την ανάγκη συνεργασίας μεταξύ των λαών για μια ειρηνική συνύπαρξη.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να προσδιορίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της ταυτότητας της 	<ul style="list-style-type: none"> • Να καταγράψουν τα βασικά χαρακτηριστικά της Αφρικής (ταυτότητα της ηπείρου). Μπορούν να συμπεριλάβουν

Γ. Οι κάτοικοι της Γης και οι ήπειροι του πλανήτη μας		Αφρικής (γεωγραφικά, περιβαλλοντικά, πολιτικά και πολιτιστικά) και να παρουσιάζουν σχέδια εργασίας για την Αφρική.	χάρτες, αφίσες που θα έχουν φτιάξει (ζωγραφική, κολάζ κτλ.), φωτογραφίες, αναφορές στην ιστορία, τον πολιτισμό – μουσεία, τέχνη, μουσική, ζωγραφική, θέματα της επικαιρότητας κ.ά. Τα έργα τους μπορούν να αποτελέσουν υλικό για μια έκθεση ή ένα θεατρικό δρώμενο στο σχολείο στο τέλος της χρονιάς.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να αναζητούν, να επιλέγουν, να καταγράφουν και να αξιοποιούν πληροφορίες από διαφορετικές πηγές για την Αφρική. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να εξετάσουν δουλεύοντας σε ομάδες (ομαδοσυνεργατικά) την Αφρική μέσα από τον ρόλο: α) του γεωγράφου, β) του περιηγητή/τουρίστα, γ) του δημοσιογράφου, δ) του οικολόγου/ περιβαλλοντολόγου, ε) του ιστορικού κ.ά.
	6. Αμερική (Βόρεια Αμερική και Νότια Αμερική).	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν την ήπειρο της Αμερικής και να περιγράφουν το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να εκπονήσουν απλά σχέδια εργασίας για την Αμερική και να τα παρουσιάσουν στην ολομέλεια της τάξης επισημαίνοντας την ανάγκη συνεργασίας μεταξύ των λαών για μια ειρηνική συνύπαρξη.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να προσδιορίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της ταυτότητας της Αμερικής (γεωγραφικά, περιβαλλοντικά, πολιτικά και πολιτιστικά) και να παρουσιάζουν σχέδια εργασίας για την Αμερική. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να καταγράψουν τα βασικά χαρακτηριστικά της Αμερικής (ταυτότητα της ηπείρου). Μπορούν να συμπεριλάβουν χάρτες, αφίσες που θα έχουν φτιάξει (ζωγραφική, κολάζ κτλ.), φωτογραφίες, αναφορές στην ιστορία, τον πολιτισμό – μουσεία, τέχνη, μουσική, ζωγραφική, θέματα της επικαιρότητας κ.ά. Τα έργα τους μπορούν να αποτελέσουν υλικό για μια έκθεση ή ένα θεατρικό δρώμενο στο σχολείο στο τέλος της χρονιάς.
		<ul style="list-style-type: none"> • Να αναζητούν, να επιλέγουν, να καταγράφουν και να αξιοποιούν πληροφορίες από διαφορετικές πηγές για την Αμερική. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να εξετάσουν δουλεύοντας σε ομάδες (ομαδοσυνεργατικά) την Αμερική μέσα από τον ρόλο: α) του γεωγράφου, β) του περιηγητή/τουρίστα, γ) του δημοσιογράφου, δ) του οικολόγου/ περιβαλλοντολόγου, ε) του ιστορικού κ.ά.

Γ. Οι κάτοικοι της Γης και οι ήπειροι του πλανήτη μας	7. Ωκεανία και Ανταρκτική.	<ul style="list-style-type: none"> ● Να αναγνωρίζουν την ήπειρο της Ωκεανίας και να περιγράφουν το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Να εκπονήσουν απλά σχέδια εργασίας για την Ωκεανία και Ανταρκτική και να τα παρουσιάσουν στην ολομέλεια της τάξης επισημαίνοντας τη συνεργασία μεταξύ των λαών για μια ειρηνική συνύπαρξη.
		<ul style="list-style-type: none"> ● Να προσδιορίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της ταυτότητας της Ωκεανίας και Ανταρκτικής (γεωγραφικά, περιβαλλοντικά, πολιτικά και πολιτιστικά) και να παρουσιάζουν σχέδια εργασίας για την Ωκεανία και Ανταρκτική. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Να καταγράψουν τα βασικά χαρακτηριστικά της Ωκεανίας και Ανταρκτικής (ταυτότητα της ηπείρου). Μπορούν να συμπεριλάβουν χάρτες, αφίσες που θα έχουν φτιάξει (ζωγραφική, κολάζ κτλ.), φωτογραφίες, αναφορές στην ιστορία, τον πολιτισμό – μουσεία, τέχνη, μουσική, ζωγραφική, θέματα της επικαιρότητας κ.ά. Τα έργα τους μπορούν να αποτελέσουν υλικό για μια έκθεση ή ένα θεατρικό δρώμενο στο σχολείο στο τέλος της χρονιάς.
		<ul style="list-style-type: none"> ● Να αναζητούν, να επιλέγουν, να καταγράφουν και να αξιοποιούν πληροφορίες από διαφορετικές πηγές για την Ωκεανία και Ανταρκτική. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Να εξετάσουν δουλεύοντας σε ομάδες (ομαδοσυνεργατικά) την Ωκεανία και Ανταρκτική μέσα από τον ρόλο: <ul style="list-style-type: none"> α) του γεωγράφου, β) του περιηγητή/τουρίστα, γ) του δημοσιογράφου, δ) του οικολόγου/ περιβαλλοντολόγου, ε) του ιστορικού κ.ά.
Δ. Παγκόσμια προβλήματα	1. Κλιματική κρίση.	<ul style="list-style-type: none"> ● Να αναγνωρίζουν την έννοια της κλιματικής κρίσης και να προσδιορίζουν τους παράγοντες που ενισχύουν το φαινόμενο και τις συνέπειές του στον πλανήτη. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Να αναζητήσουν παράγοντες που επιδρούν στην κλιματική αλλαγή. Να συζητήσουν για τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής και τα φαινόμενα που προκαλούνται.
		<ul style="list-style-type: none"> ● Να συσχετίζουν την επίδραση φυσικών διαδικασιών και ανθρώπινων δραστηριοτήτων στην κλιματική κρίση του πλανήτη. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Να διαμορφώσουν υπεύθυνες στάσεις και συμπεριφορές που μπορούν να συμβάλλουν στη μείωση των παραγόντων που προκαλούν την κλιματική αλλαγή μέσα από την παρουσίαση δράσεων ατομικής ευθύνης εξοικονόμησης ενέργειας.
	2. Οικολογικές	<ul style="list-style-type: none"> ● Να 	<ul style="list-style-type: none"> ● Να παρακολουθήσουν

Δ. Παγκόσμια προβλήματα	καλλιέργειες.	προβληματίζονται για τις συνέπειες της χρήσης λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων, εντομοκτόνων.	βίντεο για τις βιολογικές καλλιέργειες και να συζητήσουν για τις χρήσεις χημικών ουσιών στις καλλιέργειες.
	3. Αειφόρος ανάπτυξη.	● Να αναγνωρίζουν αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στον άνθρωπο, στην κοινωνία και τη φύση.	● Να συζητήσουν για τις επιθυμίες του ανθρώπου, τις πραγματικές του ανάγκες και τις δυνατότητες ενός πεπερασμένου πλανήτη.
		● Να αναγνωρίζουν ότι η ικανοποίηση των αναγκών μας δεν πρέπει να υπονομεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιούν τις δικές τους.	● Να αναζητήσουν προτάσεις και λύσεις αξιοποιώντας πηγές από το διαδίκτυο, ώστε να λειτουργούν ως υπεύθυνοι και ενεργοί πολίτες κατανοώντας την ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων, τις συνέπειες στο περιβάλλον από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, την αξία των ανθρώπινων δικαιωμάτων.
	4. Μετακινήσεις πληθυσμών.	● Να προσδιορίζουν αιτίες που οδηγούν πληθυσμούς σε μετακίνηση (πρόσφυγες και μετανάστες).	● Να συγκεντρώσουν σχετικές αφηγήσεις και φωτογραφικό υλικό από το φιλικό τους περιβάλλον.